

SCENARIUSZ

5

Paweł Jarodzki

PAWEŁ JARODZKI CZERPIE Z ESTETYKI KULTURY MASOWEJ. GRUPA LUXUS, KTÓREJ BYŁ ZAŁOŻYCIELEM, W LATACH 90. W SPOSÓB IRONICZNY REJESTROWAŁA JEGO WZROST

- Nie abstrakcja lecz atrakcja! głosi artysta
- Czym jest luksus?
- Czy obraz może być jak graffiti?
- Co sztuka ma wspólnego z kulturą masową?

Paweł Jarodzki, *Tylko sztuka cię nie oszuka*, 2006,
fot. J. Gładycowski, kolekcja Zachęty – Narodowej Galerii Sztuki

WAŻNE! DLA OSÓB WIDZĄCYCH OBRAZ NIE POWINIEN BYĆ EKSPONOWANY WCZEŚNIEJ NIŻ PO DRUGIM ZADANIU.

ZAGADNIENIA

- kultura masowa
- sztuka ulicy
- szablon i graffiti
- artzin
- grupa Luxus

🕒 ZADANIE WPROWADZAJĄCE, OK. 10–15 MIN.

WARTO WYKONAĆ JE NA SAMYM POCZĄTKU SPOTKANIA. PROWADZĄCY PRZYGOTOWUJE TABELĘ Z DWOMA KOLUMNAMI:

- CECHY SZTUKI
- CECHY KULTURY MASOWEJ

Zastanówmy się nad cechami obu kategorii, biorąc pod uwagę poniższe pytania pomocnicze.

**SZTUKA A KULTURA MASOWA:
GDZIE MOŻNA JE OGLĄDAĆ I Z NICH KORZYSTAĆ?
DLA KOGO SĄ PRZEZNACZONE?
ILE OSÓB MA DO NICH DOSTĘP?
ILE KOSZTUJĄ?
JAKĄ FUNKCJĘ PEŁNIĄ?
JAKA TEMATYKA W NICH DOMINUJE, JAKIE FORMY WYPOWIEDZI?**

Prowadzący notuje odpowiedzi w tabeli. Udzielone odpowiedzi i spostrzeżenia można będzie później wziąć pod uwagę podczas podsumowania warsztatu.

INFORMACJE, OK. 35 MIN.

1. BIOGRAM

Paweł Jarodzki urodził się w 1958 we Wrocławiu. Ukończył wydział Malarstwa, Rzeźby i Grafiki w Państwowej Wyższej Szkole Sztuk Plastycznych tamże.

Paweł Jarodzki na tle swojej pracy, prezentowanej w Autogalerii, fot. M. Sienkiewicz.

**OBSZARY AKTYWNOŚCI TWÓRCZEJ:
MALARSTWO
GRAFIKA
TEKSTY KRYTYCZNE
ARTZIN
RYSUNEK
KOMIKS
PRACE WIDEO**

Artysta współtworzył w latach 80. i 90. artystyczną Grupę Luxus, która powstała jako wyraz niezgody na szarą, komunistyczną rzeczywistość, a po transformacji skupiła się na krytyce rosnącego konsumpcjonizmu. Jest profesorem Pracowni Multimediów na wydziale Malarstwa i Rzeźby ASP we Wrocławiu. Jarodzki pracuje także w jednej z wrocławskich galerii — BWA Wrocław, gdzie pełni funkcję kuratora programu.

2. SŁOWA NA OBRAZACH PAWŁA JARODZKIEGO

Paweł Jarodzki bardzo często posługuje się językiem, słowem. Tworzy lapidarne zwroty, powiedzenia, porzekadła. Ich ironiczne zabarwienie sprawia, że hasła te łatwo zapadają w pamięć. Poniżej kilka przykładów:

**MALARSTWO, NAJLEPSZE NA NERWY LEKARSTWO
LEPIEJ TAŃCZYĆ I MAŁOWAĆ, NIŻ SIĘ MODLIĆ I PRACOWAĆ
NIE ABSTRAKCJA, LECZ ATRAKCJA**

- Co przypominają wam te hasła?
- Czy można by je ogłaszać w radiu, na billboardach w mieście?

3. ZADANIE

DOKOŃCZ ZDANIE „TYLKO SZTUKA...”

**WAŻNE! WARTO WYKONAĆ TO ZADANIE PO OMÓWIENIU BIOGRAMU ARTYSTY,
ZANIM UCZESTNICY POZNAJĄ TREŚĆ OBRAZU!**

Dokończmy zdanie „Tylko sztuka...”. W jaki sposób dokończylibyśmy to zdanie, gdyby miało pojawić się na murze w mieście? Hasło musi być krótkie. Najlepiej dwa, trzy słowa — łatwe do zapamiętania. Prowadzący zapisuje odpowiedzi uczestników na tablicy.

**NA KONIEC ZADANIA WSZYSCY ZAPOZNAJĄ SIĘ Z TEKSTEM WIDNIEJĄCYM
NA OBRAZIE PAWŁA JARODZKIEGO TYLKO SZTUKA CIĘ NIE OSZUKA.**

4. OGLĄDANIE PRACY I TYFLOGRAFIK

Warsztaty w Zachęcie, fot. A. Żurawska

5. AUDIODESKRYPCJA PRACY

NA PŁYCCIE ZNAJDUJE SIĘ PLIK DO ODSŁUCHANIA AUDIODESKRYPCJI. DO SCENARIUSZA DOŁĄCZONY JEST SKRYPT.

6. PO AUDIODESKRYPCJI:

PROWADZĄCY MOŻE PODEJŚĆ DO KAŻDEJ Z OSÓB NIEWIDOMYCH I ZAPREZENTOWAĆ SPOSÓB TRZYMANIA PĘDZLA. DRUGĄ POMOCĄ DOTYKOWĄ MOŻE BYĆ WCZEŚNIEJ PRZYGOTOWANY SZABLON Z NAPISEM „TYLKO SZTUKA”.

Pytania do rozmowy:

- Jak rozumiecie hasło Pawła Jarodzkiego?
- Czy się z nim zgadzacie?
- Jeśli nie, dlaczego?

7. SZABLON JAKO GATUNEK SZTUKI

Paweł Jarodzki pisze o tym, skąd wywodzi się gatunek szablonu:

Szablon jest znakiem. Jest ręką odbitą przez anonimowego artystę w prehistorycznej grocie, jest sitodrukiem Warhola, jest plakatem propagandowym odbijanym na murach Barcelony w czasie wojny domowej. Pojawia się zawsze tam, gdzie nie ma czasu. Gdzie rozpalone umysły poganiają niewprawne ręce, jest znakiem naszych czasów. Jest karykaturą druku. Jest jak stempel odbijany na gotowych do wysyłki skrzyniach, które nasza cywilizacja wysyła w wieczność. Jest znakiem określającym zawartość przesyłki. Jest syntezą. Głosi śmierć umysłu analitycznego starej epoki na rzecz umysłu syntetycznego. On mówi: to jest czarne, a to jest białe, to jest jasne, a to jest ciemne. On się pojawia na murach naszego miasta nocą, jak napis na ścianie pewnego króla, w trakcie całkiem przyjemnego przyjęcia.

SZABLON

Technika artystyczna, która należy do repertuaru praktyk ulicznych, tzw. sztuki ulicy, ale czasami zostaje użyta poza kontekstem ulicy i przestrzeni publicznej. Wycięty w kartonie kształt, właściwy szablon, przykładą się do płaskiej powierzchni i całość pokrywa farbą lub sprayem. W miejscach wyciętych farba lub spray przechodzi na powierzchnię, do której przyłożony był szablon, tworząc rysunek.

SZTUKA ULICY

Sztuka, która powstaje w miejscu publicznym, dosłownie na ulicy, na murach, chodnikach, itp. To różnego typu malowidła — murale, graffiti, szablony, naklejki lub inne interwencje, np. polegające na ubraniu postaci na pomniku w zwykłe ubranie albo pokryciu latarni utkanym z włóczki pokrowcem. Sztuka ulicy zazwyczaj powstaje nielegalnie. Jest wykonywana szybko i sprawnie, tak by autor nie mógł być zauważony przez służby porządkowe. Dlatego przekaz najczęściej jest antysystemowy, zwraca uwagę na problemy o których się nie mówi. Czasami sztuka ulicy jest po prostu zabawna i w nieoczywisty sposób wpasowuje się w okolicę.

**PRZYKŁADY SZTUKI ULICY W WARSZAWIE MOŻNA OGLĄDAĆ
M.IN. NA PORTALU: WWW.PUSZKA.WAW.PL**

- Czy znacie jakieś przykłady sztuki ulicy z waszej okolicy?
- Czy artyści pracowali potajemnie czy we współpracy z mieszkańcami?

8. CZYM JEST LUKSUS?

**CO JEST DLA NAS LUKSUSEM — CZYMŚ CO KUPUJEMY NIE Z POTRZEBY,
A DLA PRZYJEMNOŚCI?**

Znaczenie słowa luksus w Polsce bardzo się zmieniło. O towarach luksusowych w latach 80. pisze Hanna Wróblewska:

Luxus to w latach 80. puste słowo. Raczej forma — kolorowa — niż treść. W szarej rzeczywistości mogła to być paczka z RFN, puszka po coca-coli czy historyjka z gumy do żucia, tzw. donaldówki. Luksusem była wędlina, a nawet papier toaletowy — nie to co piękne czy drogie, ale przede wszystkim to, co niedostępne.

Hanna Wróblewska, In Art We Trust, w: Paweł Jarodzki. Najlepsze, kat. wyst, Zachęta — Narodowa Galeria Sztuki, 2009

Z kolei „luxusowe” dzieła Pawła Jarodzkiego są często posklejane, pozlepiane, utrzymane w estetyce kserówki. Artysta maluje czasem na płótnach innych artystów znalezionych na śmietniku. Czasami traktuje je jako podłoże dla swojej pracy zwykłą płytę wiórową czy blachę cynkową. Przewrotnie nazywa je więc luksusowymi, w rzeczywistości powstają z materiałów niewyszukanych, łatwo dostępnych.

9. O GRUPIE LUXUS

GRUPA LUXUS POWSTAŁA WE WROCŁAWIU W LATACH 80. I OBOK POMARAŃCZOWEJ ALTERNATYWY TWORZYŁA ŚRODOWISKO ARTYSTÓW I INTELEKTUALISTÓW DYSTANSUJĄCYCH SIĘ WOBEC POLITYCZNEJ RZECZYWISTOŚCI KOMUNIZMU.

Należeli do niej:

- Bożena Grzyb
- Ewa Ciepielewska
- Marek Czechowski
- Artur Gołacki
- Andrzej Jarodzki
- Jerzy Kosałka.

Do roku 1997, kiedy grupa zakończyła działalność, ukazało się dziewięć numerów wydawanego przez nią artzину „Luxus”

ARTZIN

Rodzaj druku ulotnego, magazynu wydawanego nieregularnie, w niewielkim nakładzie.

Tworzy go grupa artystów, literatów, działaczy. Jest kopiowany przez autorów za własne pieniądze, najczęściej na ksero. Artzin jest nieoficjalną, ekscentryczną formą wypowiedzi na temat dotyczący twórców.

Z OKAZJI WYSTAWY W ZACHĘCIE PAWEŁ JARODZKI WYDAŁ NOWY NAKŁAD AUTORSKIEJ GAZETY „THE STREET WALL JOURNAL”.

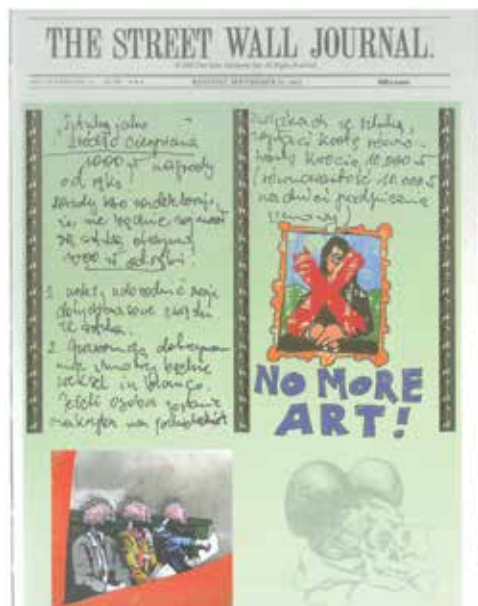
Gazeta została zreprodukowana w katalogu. Jej układ przypomina nowojorski dziennik o nieco innym tytule „The Wall Street Journal”. W miejscu gdzie zwykle wypisuje się datę, artysta wpisał angielskie słowa: Restday, September 21, 2012. „Restday” to dzień odpoczynku. Data z kolei wybiega daleko w przód. Gazeta została wydana w katalogu do wystawy z 2009 roku!

Gazeta Jarodzkiego nie ma nic wspólnego z kompozycją tekstu i ilustracji, która pojawia się w codziennej prasie. Całe strony są tu zniekształcone jakby widziane pod dziwną lupą, tak że nie sposób nic przeczytać. Czasami tekst zastąpiony jest naklejonymi na wierzchu reprodukcjami obrazów Jarodzkiego.

POJAWIAJĄ SIĘ ELEMENTY Z AMERYKAŃSKIEJ POPKULTURY: ELVIS PRESLEY, MYSZKA MIKI, CADILLAKI, SKLONOWANA OWCA DOLLY, SUPERMEN Z DOLAREM, ALE I CZERWONA GWIAZDA.

Teksty i komiksy, które da się przeczytać poruszają, jak mówi Jarodzki, „tematy ogólne”: sytuację ekonomiczną w kraju, przeciętny status życia artysty, itp. Rzeczywistość opisana jest w sposób humorystyczny jako seria absurdalnych wydarzeń.

Poniżej kilka stron z gazety Jarodzkiego. Tekst wypisany ręcznie ołówkiem głosi: „Tylko pop-art zniósł granicę między sacrum a profanum, tak charakterystyczną dla katolicyzmu”.

Paweł Jarodzki "The Street Wall Journal",
kat. wyst. Paweł Jarodzki. Najlepsze w Zachęcie — Narodowej Galerii Sztuki w 2009

Na jednej ze stron gazety, znalazło się ręcznie wypisane ogłoszenie:

„Sztuka jako źródło cierpienia”, 1000 zł nagrody od ręki! Każdy kto zadeklaruje, że nie będzie zajmował się sztuką otrzyma 1000 zł od ręki.

należy udowodnić swoje dotychczasowe związki ze sztuką.

gwarancją dotrzymania umowy będzie weksel in blanco. Jeżeli osoba zostanie nakryta na jakichkolwiek związkach ze sztuką, zapłaci kwotę równowązą kwocie 10 000 zł (równowartość na dzień podpisania umowy).

— Czy gazeta Jarodzkiego przypomina wam inne czasopisma?

— W jaki sposób Jarodzki opowiada o świecie sztuki, innych artystach?

10. AKCJE ARTYSTY

Oprócz obrazów, tekstów, komiksów Jarodzki przeprowadzał różne akcje.

ZORGANIZOWAŁ MIĘDZY INNYMI:

— **WYSTAWĘ KRASNALI I FIGUR OGRODOWYCH**

— **WYSTAWĘ PRAC O WYSOKOŚCI JEDNEGO METRA.**

Wypuścił w obieg banknoty nazwane *Sztukami* z wizerunkiem gołej baby i z odpowiednimi oznaczeniami nominału.

11. ODNOŚNIKI

o artyście

<http://culture.pl/pl/tworca/pawel-jarodzki>

katalog wystawy Pawła Jarodzkiego w Zachęcie w 2009

Paweł Jarodzki “The Street Wall Journal”, pod red. Hanny Wróblewskiej, Zachęta — Narodowa Galeria Sztuki, Warszawa 2009.

inne prace artysty w kolekcji Zachęty – Narodowej Galerii Sztuki

<http://otwartazacheta.pl/index.php?action=view/search&fraz=Jarodzki%20Pawe%C5%82&lang=pl>

Wirtualny spacer po wystawie Pawła Jarodzkiego *Paweł Jarodzki. Najlepsze*, która odbyła się w Zachęcie 2009 roku, realizacja Waldemar Kompała, FOTORZEPA Agencja Fotograficzna.

<http://www.rzeczpospolita.pl/pliki/kultura/jarodzki/jarodzki.swf>, dostęp 3.12.2013

tekst o wystawie *Paweł Jarodzki. Najlepsze* w Zachęcie — Narodowej Galerii Sztuki

<http://www.zacheta.art.pl/article/view/249/pawel-jarodzki-najlepsze>

jedna z akcji artysty

<https://www.youtube.com/watch?v=ORgPwUz68QM>

AUDIODESKRYPCJA

PAWEŁ JARODZKI, TYLKO SZTUKA CIĘ NIE OSZUKA, 2006

TECHNIKA: AKRYL NA BLASZE CYNKOWEJ

WYMIARY: 36 CM WYSOKOŚCI X 50 CM SZEROKOŚCI

PRACA W KOLEKCJI ZACHĘTY — NARODOWEJ GALERII SZTUKI

Na żółtym tle, na środku kompozycji, czarna pięść zaciśnięta w geście wzywającym do walki. Z zaciśniętej pięści po obu stronach wystaje pędzel. Z jego lewego końca skapuje kropla czarnej farby. Poniżej kropli znajduje się czarny napis: „Tylko sztuka Cię nie oszuka”. Po prawej stronie – swobodna trawestacja w języku angielskim: „In Art We Trust”. Cała kompozycja obwiedziona jest czerwoną ramą namalowaną szerokim pędzlem wzdłuż krawędzi kompozycji.

Rama namalowana jest pewnym gestem, lekko rozwodnioną farbą. Pozostał ślad z niewielkimi zaciekami. Z powierzchni obrazu Jarodzkiego odpryskuje farba, żółte tło nie jest jednolite, gdzieś występują przetarcia i zabrudzenia. Praca wygląda jak namalowana na zewnętrznej ścianie budynku czy murze. Podłoże, jakie można znaleźć w przestrzeni miejskiej, nigdy nie jest idealnie gładkie i czyste. Pod wpływem zmiany temperatur i opadów tynk odpryskuje, farba marszczy się i pokrywa małymi pęcherzykami powietrza.

Obraz został wykonany w technice szablonu. Artysta najpierw wyciął w kartonie kształt pięści zaciśniętej wokół pędzla, a także litery. Taki szablon przyłożył do pomalowanej na żółto blachy i nałożył czarną farbę wałkiem lub pędzlem. Tam gdzie w kartonie były wycięte otwory, farba przedostała się na podłoże obrazu. Zastosowana tu technika należy do repertuaru tzw. sztuki ulicy. Na chodnikach, murach, przystankach występują malowane w pośpiechu szablony o różnej tematyce: od tych nawołujących do protestów, zapraszających do przyłączenia się do ruchów alterglobalistycznych, poprzez gry słowne, po reklamy grup muzycznych i sklepów.

Jarodzki pisze: „Szablon jest znakiem. Pojawia się zawsze tam, gdzie nie ma czasu. Gdzie rozpalone umysły poganiają niewprawne ręce, jest znakiem naszych czasów. Jest karykaturą druku. Głosi śmierć umysłu analitycznego starej epoki na rzecz umysłu syntetycznego. On mówi: to jest czarne, a to jest białe, to jest jasne, a to jest ciemne”. Szablon ze względów technicznych jest zawsze uproszczonym rysunkiem danego przedmiotu czy gestu. W tym tkwi jego siła i wymowa. W pośpiechu, w szkicowości i w tymczasowości. Obraz Jarodzkiego przypomina także znak ostrzegawczy na budowie. Żółte pole obwiedzione czerwoną ramą zawsze oznacza wzmożoną uwagę. Bojowo i szczerze, chociaż nie bez ironii, malarz przestrzega: „Tylko sztuka Cię nie oszuka”.

Opracowanie: Katarzyna Kucharska – Hornung

🕒 DZIAŁANIA WARSZTATOWE, OK 50 MIN.

1. WSTĘP

Technika szablonu może być zastosowana na różnych powierzchniach. W części warsztatowej spotkania każdy z uczestników będzie mógł przygotować torbę ze swoim mottem dotyczącym sztuki.

2. POTRZEBNE MATERIAŁY

- torby tekstylne białe lub kremowe
- farby w spreju akrylowe lub specjalne do tkaniny
(np. w kolorach z pracy Jarodzkiego: żółty, czerwony, czarny)
- gazety
- papier A4
- kartony
- nożyczki
- taśma dwustronna
- tekturowy szablon z napisem „Tylko sztuka” w stylu szablonu Pawła Jarodzkiego
- ramki z tektury ograniczające pole sprejowania
- litery wycięte z tektury lub samoprzylepne, wypukłe
- drukarka
- komputer z prostym programem graficznym

Warsztaty w Zachęcie, fot. D. Kucner

3. WSKAZÓWKI DLA PROWADZĄCEGO

- Osobom niesłyszącym można pozostawić więcej swobody w realizacji zadania. Mogą spróbować wyciąć swoje własne litery o dowolnych kształtach.
- Osoby niewidome i niedowidzące będą potrzebowały pomocy przy wycinaniu i sprejowaniu.
- Aby nie dopuścić do przebicia farby na drugą stronę torby, należy wypełnić ją gazetami.
- Po sprejowaniu warto na wszelki wypadek poczekać 10–20 min. aż farba wyschnie całkowicie.

4. ZADANIE

**WYBÓR OSTATECZNEJ WERSJI
SWOJEGO HASŁA „TYLKO SZTUKA...”.**

Jeżeli żaden z uczestników nie ma nic przeciwko, można wybierać spośród wszystkich utworzonych haseł.

**WYMYŚLENIE GESTU DŁONI LUB ZNAKU ILUSTRUJĄCEGO HASŁO
I ZAPLANOWANIE WYGLĄDU TORBY.**

REALIZACJA

- Fotografowanie dłoni uczestników.
- Obróbka graficzna przez prowadzącego (zwiększenie kontrastu i jasności, wydruk czarno biały, zaznaczenie grubym flamastrem miejsc wycięcia).

**ZAMIAST KOMPUTEROWEJ OBRÓBKII GRAFICZNEJ
MOŻNA TEŻ OBRYSOWAĆ
KONTUR I ZAZNACZYĆ LINIE WYCIĘCIA
BEZPOŚREDNIO NA WYDRUKU ZDJĘCIA
NA KARTCE A4**

Etapy powstawania szablonu dłoni, fot. K. Guzowska

W międzyczasie uczestnicy mogą układać litery tworzące dokończenie napisu.

- Wycinanie szablonów dłoni.
- Sprejowanie szablonów.

DODATKOWE WSKAZÓWKI

Do torby wkładamy gazetę, osłaniamy brzegi torby kładąc na przykład ramkę ograniczającą pole sprejowania do prostokąta. Umieszczamy szablon dłoni i szablon z napisem „Tylko sztuka”. Warto podkleić szablon dłoni taśmą dwustronną, aby nie przesunął się pod wpływem ciśnienia z dozownika. Sprejujemy dowolnie, warto spróbować mieszania kolorów bądź przesuwania szablonu jak na zdjęciu poniżej.

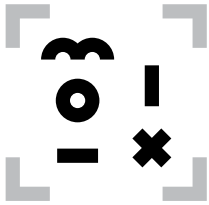
Przykładowe efekt przesunięcia szablonu i mieszania kolorów, fot. K. Guzowska

5. PODSUMOWANIE

Uczestnicy zapoznają się z pracami innych i z wybranymi hasłami.

**PODSUMOWANIEM ZADANIA
JEST WYJŚCIE Z TORBAMI
W PRZESTRZEŃ PUBLICZNĄ.**

W scenariuszu zamieszczono zdjęcia prac Pawła Jarodzkiego, dzięki uprzejmości artysty.

warsztat na zachętę

Przygotowanie części INFORMACJE:
Katarzyna Kucharska-Hornung

Przepracowanie części WARSZTATY:
Katarzyna Guzowska

Opracowanie scenariusza:
Paulina Celińska

Redakcja:
Robert Więckowski

Organizator i wydawca:
Fundacja Kultury bez Barier

Współpraca merytoryczna:
Zachęta – Narodowa Galeria Sztuki

Projekt „Warsztat na Zachętę”
dofinansowany ze środków Ministra Kultury
i Dziedzictwa Narodowego,
w ramach programu Edukacja kulturalna.

**Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego.**

Tekst scenariusza dostępny na licencji Creative Commons Uznanie Autorstwa — Na Tych Samych Warunkach 3.0 Polska
(treść licencji dostępna na stronie: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/pl/legalcode>).

Pewne prawa zastrzeżone na rzecz Fundacji Kultury bez Barier oraz podmiotów dysponujących poszczególnymi prawami autorskimi.